

A dark, moody photograph of a theater seat. The seat is upholstered in a dark, textured fabric. A white script is resting on the seat, with the word "Øjne" visible on its cover. The lighting is dramatic, highlighting the textures of the fabric and the script.

Manuskript

Øjne

Publikumsplads med manuskriptet til *Øjne*. I *Øjne* læser publikum kollektivt op fra et manuskript, mens scenen forbliver tom. Foto: Julie Darum

Øjne

Af Monia Sander Haj-Mohamed

Øjne fandt sted som teaterforestilling på Teater Momentum i Odense i perioden 25. september - 16. oktober.

I *Øjne* træder publikum ind i en klassisk publikumsopbygning med et manuskript på hver anden stol. Scenen er tom. Herfra byder tilskuerne selv ind og læser replikkerne i en spontan forhandling.

Øjne er en viderebearbejdning af en længere undersøgelse af forholdet mellem individets og kollektivets vilje, herunder spørgsmål om hvordan magtstrukturer virker gennem vores kroppe og hvad det vil sige at have en stemme.

I 2016-17 skrev jeg tre tids- og stedsspecifikke manuskripter til skuespiller, Alexander Mayah for at dechiffrere mit begær og adskille fantasien, Alexander fra subjektet. I sin oplæsning af teksterne blev Mayah lagt refleksioner i munden og indgik i en fiktiv romance med mig for øjnene af publikum. Hver tekst forholdt sig aktivt til hvordan den forrige var blevet performeret og hvilke spørgsmål mødet mellem fantasien og subjektet affødte. Spørgsmål om vilje, agens og kollektive fantasier blev omdrejningspunkt for sammenvævningen af personlige og politiske temaer. Undervejs trængte spørgsmål om publikums begær sig på, hvorfor Mayah og jeg afsluttede trilogien i min seng uden publikum, mens publikum læste teksten op uden os. Manuskripterne blev siden udgivet på Forlaget Korridor under titlen, *Alexandertrilogien – et performance-essay i tre akter*.

Herefter undersøgte jeg, i den tekstbaserede performance, *Break*, hvordan en prisme af kroppe kan opretholde og bryde en struktur. Via en række manuskripter instrueredes små grupper af tilskuere i at rette racistiske replikker mod mig, der på samme tid var performer og dramatikere. Replikkerne var i første omgang tilråb, der var blevet rettet mod mig i virkeligheden. I løbet af tre år blev manuskriptet oplæst forskellige steder i København og Berlin. Opfølgende samtaler med publikum fik mig hver gang til at bearbejde teksten, til den bestod af poetiske brudstykker, beretninger om at krydse EU's grænse og tidligere tilskueres refleksioner. Teksten blev på den måde platform for en kontinuerlig samtale, der krydsede tid og rum.

Øjne er første forsøg på at skrive en tekst, der bearbejder forholdet mellem individ og anonymiseret masse i spørgsmål om inklusion og eksklusion i nationalstaten, herunder spørgsmål om hvordan individers angsttilstande og gentagne politiske krise- og undtagelsestilstande indgår i opretholdelsen af nationalstaten og idéen om at nogle kroppe har krav på beskyttelse, mens andre anses som trusler.

Følgende er uddrag fra manuskriptet og indeholder første scene, scene 9 og sidste scene.

Scene I

En teatersal. Lyset er skarpt. Man mærker en uro i salen. En gruppe mennesker sidder på tilskuerrækkerne og ser ned på en scene. De venter på at forestillingen skal gå i gang.

Tilskuer: Jeg er lidt forvirret. Er forestillingen gået i gang?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det tror jeg ikke. Jeg tænker der kommer nogle skuespillere ind om lidt, tror du ikke? Jeg tænker at de er ved at gøre sig klar.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Er skuespillerne ikke lige kommet ind?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Jeg har ikke set nogen.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det har jeg heller ikke.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: De kunne ikke komme i dag.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvorfor kunne de ikke komme?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det begynder med at man giver fraværet en krop.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det begynder sådan her.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: En gruppe mennesker sidder på tilskuerrækkerne og ser ned på en scene. De venter på at forestillingen skal gå i gang.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Den er i gang.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: We are the actors.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Åh nej, er det sådan noget interaktivt teater?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Måske er der nogle hemmelige skuespillere mellem os.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: (*Kigger rundt*) Er der det?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Kan det virkelig passe at der ikke er nogen skuespillere herinde?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: (*Ser op på den teknisk ansvarlige*): Der kommer vel nogle skuespillere på et eller andet tidspunkt, gør der ikke?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Bare der ikke er en af os, der skal på scenen.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Ellers skal jeg nok gøre det.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Modigt.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvorfor kunne skuespillerne ikke komme?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det begynder med at man giver fraværet en krop. En person træder ind på scenen.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvor?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvad snakker du om?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Der er ikke nogen, der er trådt ind på scenen. Ikke endnu.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Har du ikke nogen fantasi?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det begynder med forestillingsevnen. Med fantasien. At man begynder at strække den. Som en elastik.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Derefter kommer alt det andet af sig selv.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Forestillingsevnen...

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: En person træder ind på scenen og begynder at tale.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Eller... En person træder ind på scenen...

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: ... og personen har et våben med.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: What?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Et våben!? Ej, det synes jeg altså var en ubehagelig drejning.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvilket slags våben?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvorfor træder en person ind på scenen med et våben?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvad skal det bruges til?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Undskyld jeg spørger, men hvad handler den her forestilling egentligt om?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Den handler om skuespillerne.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Gør den det?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Handler den ikke om pandemien?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Den handler om dem. Dem der ikke er her.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Den handler om kriserne.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvad har det at gøre med et våben?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Scene 9

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Jeg overvejer faktisk at gå.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det kan jeg godt forstå. Jeg tror også at forestillingen vil være mest fokuseret, hvis det kun er de af os, der oprigtigt vil den her undersøgelse, der sidder her.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Undersøgelse? Hvad undersøger vi?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Os selv?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Der er i hvert fald ikke så meget andet herinde at undersøge.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Der er også ordene herinde.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Tyngden mellem mine hænder.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Ordene rundt om os.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Mellem os.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Indeni os.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Nu ser vi på det usynlige. Alt det der er der hele tiden, men som vi glemmer at se på, fordi der altid er så meget andet at se på.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Lige nu sidder vi for eksempel og performer nationalstaten. Vi performer vores roller i den. Det er da noget.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Performer nationalstaten? Jeg performer sgu ikke nogen nationalstat! Jeg læser bare replikkerne som de står.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Performer vi den ikke alligevel hver dag?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Ikke de af os der aktivt ikke gør.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvordan undgår du at performe den?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Kunne man have valgt noget lidt mindre skarpt lys? Når nu det hele alligevel foregår i det usynlige?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Jeg forstår ikke helt hvad I mener med at vi performer nationalstaten? Er den der ikke bare?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Den er her. Men kun i kraft af at vi lever op til vores roller i den.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Nogle af os får jo en hel del ud af at performe den.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Men der er jo også nogle af os, der bare til at starte med aldrig har været en del af det nationale fællesskab.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Der er nogle af os, der bliver skubbet mod grænsen af det nationale fællesskab...

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Nogle af os har bare ikke lyst til at være her.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Jeg har det fint herinde. Jeg synes det er hyggeligt.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hyggeligt er måske ikke lige det ord jeg ville bruge...

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Kommer der snart et skift i lyssætningen? Skal vi virkelig sidde her...

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Der er ingen, der skal noget. Du er vel frivilligt gået ind til den her forestilling og kan frivilligt gå igen.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Du kan træde ud af det grimme lys, men at træde ud af fortællingen om det nationale fællesskab kræver måske lidt mere end at gå ud af salen her.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Scene 16

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvad skete der egentligt med det der våben?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Fuck, det havde jeg glemt alt om.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Ja, er vi ikke ved at være henne mod sidste side?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Lad os sige at der ikke er noget våben. At der aldrig var et.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det var der.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det er der.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Jeg vil meget gerne træde levende ud herfra.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: På en skala fra 1-10...

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Hvor levende vil du gerne træde ud?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Undskyld jeg spørger, men hvordan er det her egentligt teater?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Det er det heller ikke. Teater kræver at en bestemt række af virkemidler tages i brug for at skabe et afgrænset, fiktivt univers, som publikum kan træde ind i og ud af. Blandt andet er skuespilleren et centralt element.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: I så fald vil jeg gerne have mine penge tilbage.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Var det ikke noget med at skuespilleren blev anholdt?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: For hvad dog?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: I det mindste viser den her forestilling da, hvordan demokratiet og teatret er forbundet.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Ja... Det at vi sidder her og er aktive med vores egne stemmer, det spejler vel på en måde vores stemmeret i staten?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Men både teatret og demokratiet har jo også rod det samme sted. I det antikke Grækenland.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Altså, det vestlige teater, ikke?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Men er det så teater, det her?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Har alle herinde dansk stemmeret?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Ja, jeg har.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Man skal være dansk statsborger for at have dansk stemmeret.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Nå ja. Men vi har i hvert fald alle sammen en stemme her.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Har vi?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Okay, nogle af os har måske en tendens til at råbe højere end andre...

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Og til at gentage magthavernes sprogbrug.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Men det var faktisk også kun hver fjerde indbygger i det antikke Grækenland, der havde stemmeret.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Slavegjorte og kvinder havde ikke ret til at have en stemme i det offentlige samfund.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Der er også nogen, der taler om forestillingsevnsens krise. At vi, der er vokset op i det eksisterende samfund slet ikke kan forestille os andet end den form for kontrol, fremmedgørelse og varegørelse, vi lever med i dag.

Tilskuerne ser ned på scenen.

Tilskuer: Forestillingsevnsens krise?

Tilskuerne ser ned på scenen.

Publikumstribunen set fra den tomme scene. Manuskriptet til
Øjne ligger på hvert andet sæde. Foto: Julie Darum.

Monia Sander Haj-Mohamed (f. 1988, DK) arbejder i et krydsfelt mellem skrift, performance og iscenesættelse. Haj-Mohamed er uddannet fra Det Kgl. Danske Kunstakademi, hvorfra hun dimitterede i 2020 med performanceværket *Break*. Hun har udgivet de to bøger, *Dominique* og *Alexander-trilogien – et performanceessay i tre akter*, begge på Forlaget Korridor, og modtog i 2019 Schadeprisen for *Alexander-trilogien*. Kunstnerisk leder for Teater Momentum vol. 15 i sæson 21/22.
